

Kustannuskilpailukyky lähellä euroajan keskimääristä

VILLE KAITILA

Etlan vanhempi tutkija ja ennusteryhmän jäsen

Suomen kustannuskilpailukyky paranee reilun prosentin tänä vuonna mutta pakittaa ennusteiden mukaan hieman vuosina 2026–2027. Nimellisten yksikkötyökustannusten perusteella kilpailukyky on historiallisesti ottaen korkea, mutta kuva muuttuu keskinkertaiseksi, jos otetaan huomioon vaihtosuhteen kehitys tai jos katsotaan reaalisia yksikkötyökustannuksia. Sekä yleinen taloustilanne että vaihtotase tukevat sitä käsitystä, että kustannuskilpailukyky on nyt pikemminkin keskinkertainen kuin hyvä. Heikko vaihtosuhdekehitys liittyy vientituoterakenteeseen.

Kustannuskilpailukyky kaksijakoinen

Suomen kustannuskilpailukyky parani huomattavasti viime vuonna ja vielä tänäkin vuonna 1,4 prosenttia nimellisten yksikkötyökustannusten kautta laskettuna.¹ Lähivuosina se heikkenee ennusteiden mukaan hieman, mutta taso on historiallisesti korkea.

Ottaen huomioon Suomen talouden viimeaikainen kehitys, on kuitenkin vaikea uskoa kustannuskilpailuvyyn erinomaisuuteen. Parempi käsitys tilanteesta saataneenkin, jos nimellisiä yksikkötyökustannuksia korjataan ulkomaankaupan vaihtosuhteen kehityksellä tai jos tarkastellaan reaalia kustannuskilpailukykyä. Näiden perusteella Suomen kustannuskilpailukyky on tällä hetkellä euroajan suhteen keskinäinen.

Vaihtosuhteen, eli vienti- ja tuontihintojen suhteen, kehitys näkyy vaihtotaseessa ja nimellisessä bruttokansantuotteessa. Jos vaihtosuhte heikkenee, meidän on vietävä määrällisesti aiempaa enemmän, jotta voimme tuoda aiemman määrän tuotteita ilman, että kauppataase ja siten vaihtotase heikkenevät. Vaihtosuhteen heikkenemisellä onkin aineellista elintaso haastava vaikutus. Se on myös kustannus välituotteita ulkomailta hankkiville yrityksille. Vaihtosuhteen kehi-

tykseen pitäisi kiinnittää Suomessa nykyistä enemmän huomiota. Ongelma liittyy pitkälti vientituoterakenteeseen.

Kun Nokia aikoinaan valmisti matkapuhelimia, vaihtosuhte heikkeni puhelinten teknologisen kehityksen myötä trendinomaisesti, mutta tällöin tuottavuuskehitys oli suhteellisen vahvaa. Viime aikoina Suomessa on ollut muiden maiden tapaan heikko tuottavuuskehitys mutta lisäksi niitä huonompi vaihtosuhtekehitys.

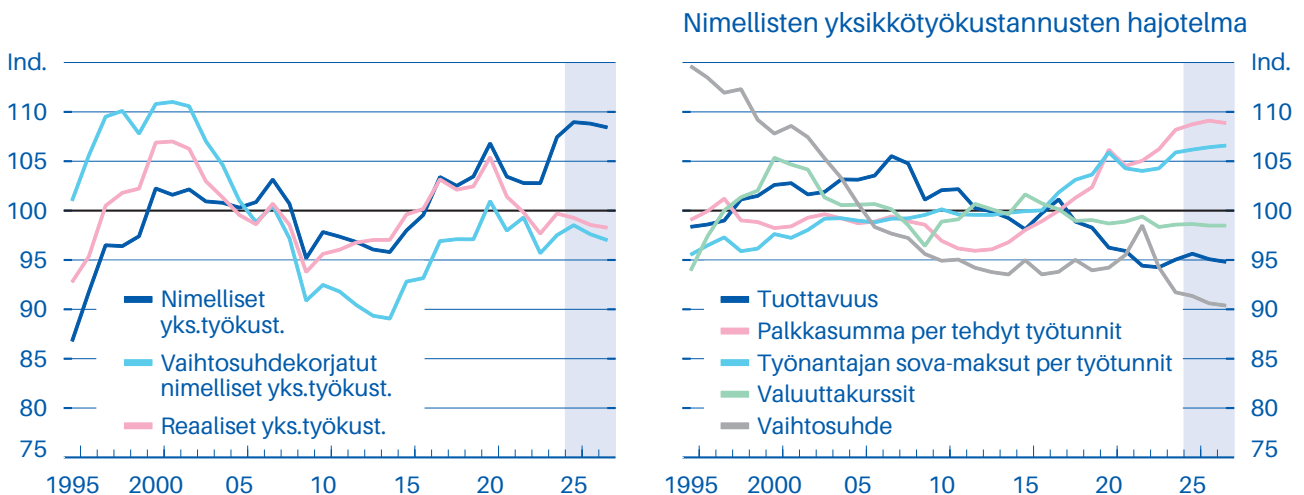
Suomen tuotannon kustannuskilpailuvyyn kehitys nähdään kuviossa 1 eri mittareilla tarkasteltuna. Käyrien nousu kertoo kilpailuvyyn paranemisesta.

Jatkuuko heikko vaihtosuhtekehitys?

Kustannuskilpailukyky on kuviossa 1 myös hajotettu osatekijöidensä, eli tuottavuuden, työvoimakustannusten ja valuuttakurssin sekä vaihtosuhteen kehitykseen kilpailijamaihin verrattuna.

Suomen muita maita heikompaa tuottavuuskehitystä on vuodesta 2012 lähtien jouduttu kompensoimaan niitä hitaammalla palkkakehityksellä. Ostovoiman kehitys voi pitkällä aikavälillä tukeutua vain tuottavuuden kasvuun. Vaik-

Kuvio 1 Kilpailijamaiden yksikkötyökustannukset suhteessa Suomeen (kun käyrä nousee, Suomen tuotannon kustannuskilpailukyky paranee)

Huom. Koko kansantalouden nimelliset ja reaaliset yksikkötyökustannukset samassa valuutassa, 1995–2024 = 100. Kilpailijamaille on käytetty BIS:n laskemia kaksoisvientipainoja, jotka vaihtuvat kolmen vuoden välein. Laskelmassa on 33 maata. Nimelliset yksikkötyökustannukset saadaan jakamalla käypähintaiset työvoimakustannukset kiinteähintaisella bruttokansantuotteella. Reaalisissa yksikkötyökustannuksissa, joka on enemmän suhteellisen kannattavuuden mittari, molemmat ovat käyvin hinnoin. Oikeanpuoleisessa kuviossa vaihtosuhtekorjattujen nimellisten yksikkötyökustannusten hajotelmassa on 24 maata (22 EU-maata, Britannia ja Yhdysvallat). Tuottavuus on bkt:n määrä per tehty työtunnit. Palkkasumma ja työnantajan sova-maksut ovat nekin suhteessa tehdyihin työtunteihin.

Lähteet: Euroopan komissio (Ameco-tietokanta), BIS, ETLA.

ETLA S25.2/p03

ka tuottavuuskehitys on ollut edelleen heikkoa, se ei ole vuoden 2022 jälkeen enää kehittynyt kilpailijamaita heikommin.

Työvoimakustannusten kehitys oli sen sijaan muita hitaampaa erityisesti vuonna 2024, mikä näkyi kilpailukyvyyn paranemisena mitattuna nimellissillä yksikkötyökustannuksilla. Samaan hetkeen osuu kuitenkin myös Suomen vaihtosuhteen kilpailijamaita huonompi kehitys.

Vaihtosuhteen ennustetaan edelleen kehittyvän hieman muita maita heikommin. Näin on Suomen osalta sekä komission että Etlan ennusteissa. Vaihtosuhte on toki vaikea ennustettava. Tällä hetkellä Suomi on kuitenkin pudonnut vaihtosuhteen osalta selvästi pandemiaa edeltäneen tasonsa alle (ks. kuvio 1). Tavarakaupan vaihtosuhte heikkeni selvästi vuosina 2023 ja 2024.

Painotettu valuuttakurssi-indeksi on puolestaan ollut pitkällä aikavälillä neutraali tekijä kokonaiskilpailukyvyyn kannalta.

Kuviossa 2 on lisäksi tarkasteltu erikseen kustannuskilpailukykyä suhteessa euroalueeseen, Saksaan, Ruotsiin ja Yhdysvaltoihin – ilman vaihtosuhdetta.

Euroaluetta koskevassa laskelmassa maita ei ole painotettu Suomen vientiosuuksilla. Vertailu euroalueeseen liittyykin enemmän EKP:n rahapolitiikan ja sitä kautta euron

vaihtokurssin sopivuuteen Suomelle suhteessa koko euroalueeseen.

Yksittäisten maiden osalta Suomen kustannuskilpailukyky paranee tänä vuonna euroalueen, Saksan ja Ruotsin suhteen, mutta heikkenee Yhdysvaltoihin nähden. Kruunun vahvistuminen ja dollarin heikkeneminen ovat vaikuttaneet tähän kehitykseen. Laskelmassa ei erikseen huomioida Yhdysvaltojen asettamia tuontitulleja.

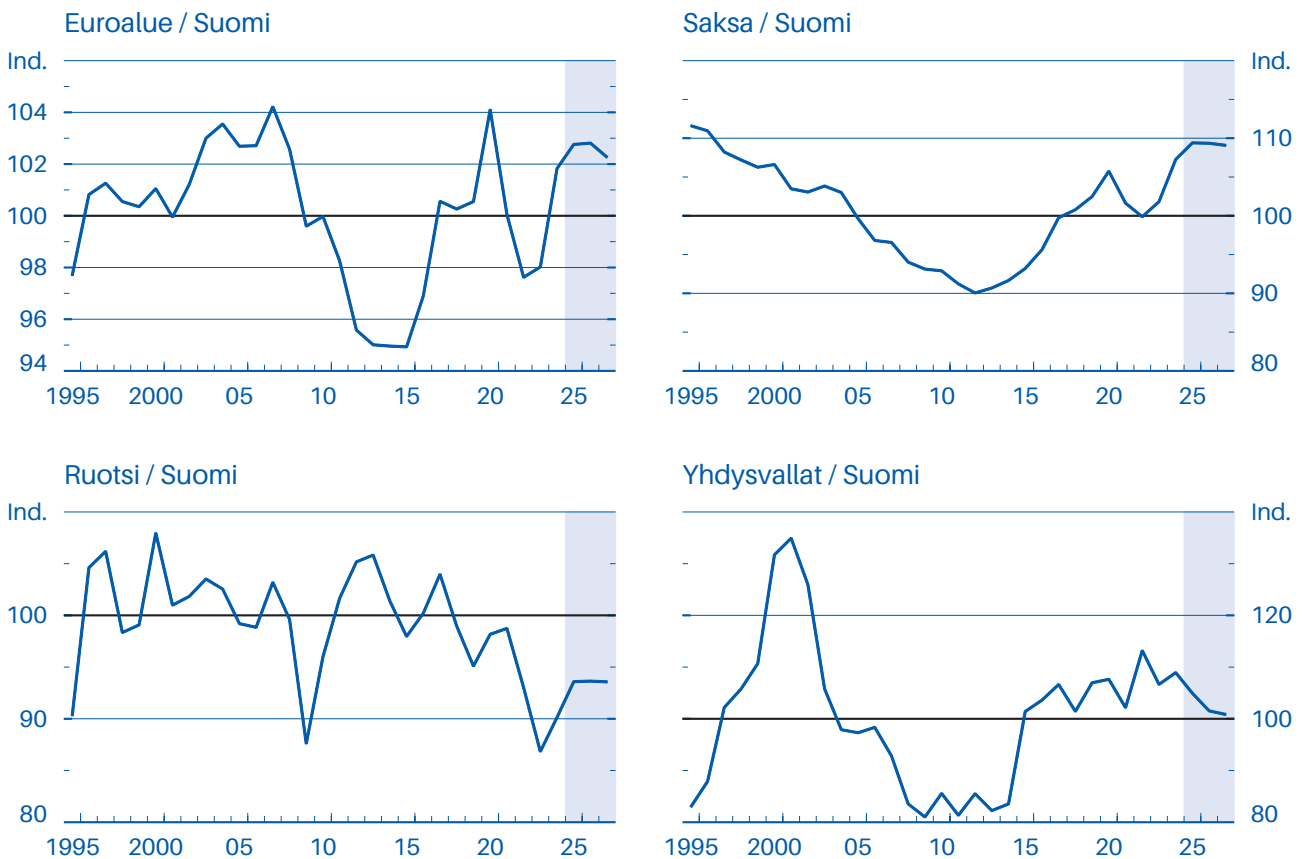
Kuviossa 3 nähdään kustannuskilpailukyvyyn ja vaihtotasuun historiallinen ja Etlan ennustama kehitys. Vaihtosuhtekorjattu kustannuskilpailukyky selittää suhteellisen hyvin vaihtotasuun kehitystä, koska siinä ovat ulkomaankaupan hinnat mukana. Vaihtosuhteen paraneminen, eli vientihintojen nousu suhteessa tuontihintoihin, myös nostaa kansakunnan aineellista hyvinvointia.

Kustannuskilpailukyky tukee vientiä

Kustannuskilpailukyvyyn seuraaminen on tärkeää, koska kilpailukyky tukee viennin kehitystä sekä siten talouskasvua ja kokonaistyydytystä.

Ekonometrinen analyysin (ks. kuvio 4 ja taulukko 1) perusteella Suomen tavaraviennin määrä on seurannut vuo-

Kuvio 2 Koko kansantalouden nimelliset yksikkötyökustannukset

Ks. edellisen kuvion alaviite.

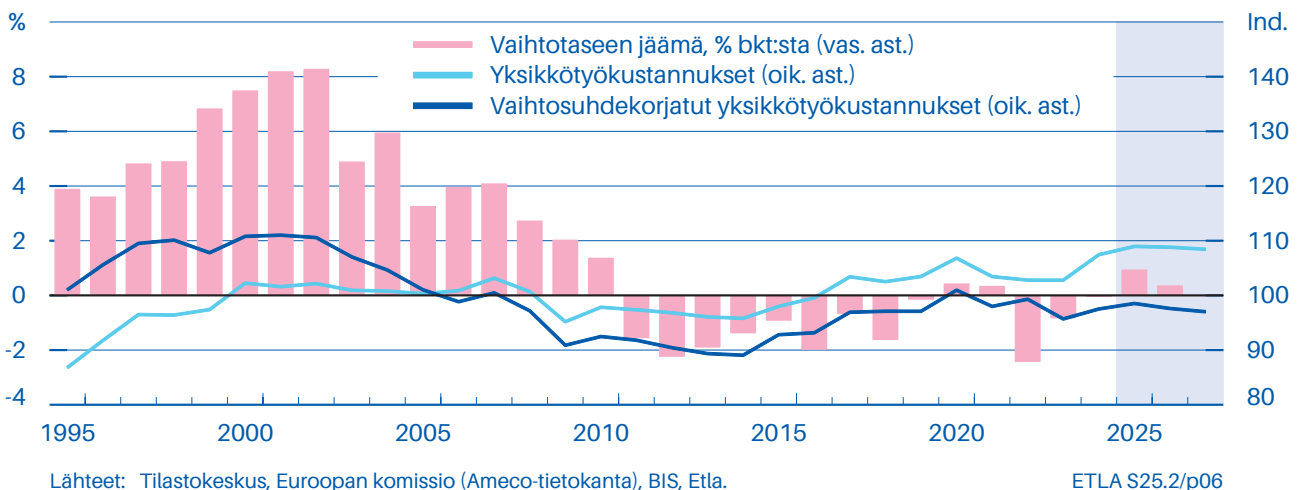
sitasolla hyvin kauppakumppaneidemme painotetun tavaratuonnin kokonaiskehitystä, kun otetaan huomioon myös Suomen kustannuskilpailukyky. Lisäksi analyysissä on käytetty joitakin vuosi-dummeja silloin, kun vientiin on vaikuttanut tekijöitä, jotka eivät liity yleiseen vientikysyntään tai kustannuskilpailukykyyn. Tällaisia ovat mm. matkapuhelinten viennin kehitys (teknologinen sokki, ensin positiivinen ja sitten negatiivinen) ja Venäjän-viennin heilahtelut (lähinnä alaspäin).

Kustannuskilpailukyvyn paraneminen yhdellä prosentilla vuosina 1995–2024 oli yhteydessä tavaraviennin määrän 0,89 prosentin nousuun. Vientimarkkinoiden yhden prosentin kasvuun puolestaan liittyi Suomen tavaraviennin määrän 0,96 prosentin nousu.

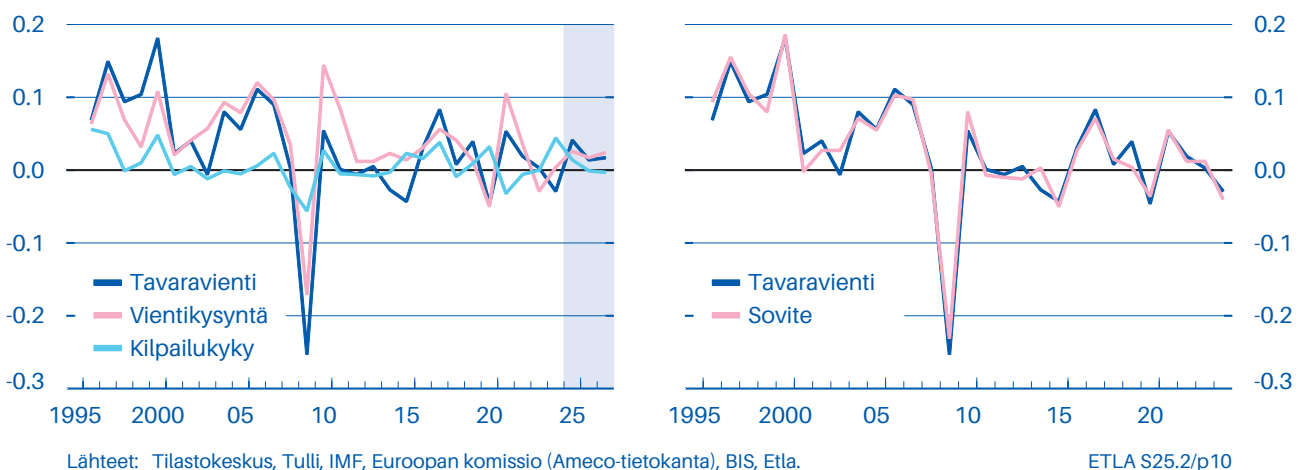
Vedenjakajana on kuitenkin suunnilleen vuosi 2009. Siihen asti Suomen tavaraviennin määrä kehittyi samaa tahtia kuin vientimarkkinoiden tavaratuonti, sen jälkeen heikemmin.

Päinvastoin kuin vientimarkkinoiden koko, kustannuskilpailukyky ei voi ikuisesti parantua, koska työmarkkinat tasapainottuvat työllisyyden määrän ja työn hinnan kautta. Vaihtosuhteen paranemisella (tai heikkenemisellä) ei sen sijaan välttämättä ole rajoja, eikä euron vaihtokurssi reagoi Suomen vaihtosuhteen kehitykseen.

Kuvio 3 Vaihtosuhtekorjattu kilpailukyky ja vaihtotase (kun käyrä nousee, Suomen tuotannon kustannuskilpailukyky paranee)

Kuvio 4 Tavaraviennin määrän, vientikysynnän ja kilpailukyvyn muutos sekä mallilaskelman sovite, log-%

Taulukko 1 Selitysmalli tavaraviennin määrän kehitykselle 1995–2024

Muuttuja	Kerroin ja keskivirhe
Vakio	-0,017*** (0,005)
Vientikysynnän muutos	0,961*** (0,060)
Kilpailukyvyn muutos	0,894*** (0,151)

Huom. Vientikysynnän kehitystä kuvaa tässä 49 maan tavaratuonnin kokonaismäärän logaritminen muutos, jota on painotettu näiden maiden arvo-osuuksilla Suomen tavaraviennissä kunakin vuonna. Nämä maat kattoivat vuodesta riippuen 90–94 prosenttia Suomen tavaraviennistä. Kilpailukyky muuttuja on tässä ennusteessa laskettu nimellinen kilpailukyvyn mittari ilman vaihtosuhdekorjausta. Tämän mittarin selitysvaima on vuositasolla paras. Mallin selityssaste on 0,95, kun on käytetty dummy-muuttujia vuosille 1998–2000, 2010–2011, 2015 ja 2023–2024. Kertoimien keskivirheet on esitetty suluissa.

Tilastollinen merkitsevyys: *** = 99 %.

Lähteet: Tilastokeskus, Tulli, IMF, Euroopan komissio (Ameco-tietokanta), BIS ja Etlä.

Käytetyt maapainot ja tilastot

Kilpailijamaaryhmässä maapainoina käytetään Kansainvälisen järjestelypankin BIS:n kolmen vuoden välein laskemia Suomen kaksoisvientipainoja.

Käytetyt valuuttakurssit ovat komission marraskuun ennusteita. Valuuttakurssien merkitys on nykyisin pienempi kuin aikaisemmin, koska tuotannossa käytetään enemmän tuontipanoksia. Pitkällä aikavälillä valuuttakurssit ovat olleet neutraali tekijä kilpailukykyindeksissä.

Tavaraviennin kilpailukyvyn kannalta ei vain teollisuuden vaan myös kotimaisten palvelualojen tuottavuus- ja kustannuskehitys ovat tärkeitä, koska vientitavaroihin on sitoutunut paljon palveluyrityksiltä ostettua tuotosta. Kaiken kaikkiaan kustannuskilpailukyvyn analysointiin vaikuttaa se, mitä mittaria, kilpailijamaaryhmää ja ajankohtaa tarkastellaan.

Viite

- ¹
- Laskelma perustuu Suomen osalta Etlän syyskuun ennusteeseen ja muiden maiden osalta Euroopan komission marraskuun ennusteisiin. Koska kustannuskilpailukyky on suhteellinen käsite, siihen vaikuttaa kotimaan lisäksi kehitys muissa maissa. Ks. myös kuvion 1 selitysosa.

**Elinkeinoelämän
tutkimuslaitos**

Puh. 09-609 900
www.etla.fi
etunimi.sukunimi@etla.fi

Arkadiankatu 23 B
00100 Helsinki
